

Sammendrag

Denne avhandlingen omhandler menneskerettighetsundervisningens rolle i norsk skole. Temaet har, til tross for økt anerkjennelse, vært gjenstand for relativt lite forskning når det gjelder dets praksis, tilnæringer og hensikter, både i Norge og internasjonalt. Vi mangler derfor forskningsbasert kunnskap om hvordan og hvorfor menneskerettighetsundervisning blir praktisert. Denne studien utforsker og drøfter disse aspektene. Avhandlingen er en kvalitativ, fortolkende studie med dokument- og diskursanalytiske tilnæringer til den norske skolens føringer og styringsdokumenter, samt dybdeintervjuer med samfunnsfaglærere i et utvalg videregående skoler. Avhandlingen tar utgangspunkt i folkerettslige definisjoner av begrepet *human rights education*, og bygger på dette internasjonale forskningsfeltet, med kritisk, kosmopolitisk teori og menneskerettsdidaktiske perspektiver som teoretisk fundament. Formålet med studien er å forstå og drøfte menneskerettighetsundervisningens rolle i skolesystemet, samt å utvikle samfunnsfagdidaktikkens teoretiske plattform.

Studiens hovedfunn peker mot menneskerettigheter først og fremst som verdigrunnlag og inkluderende prinsipp i styringsdokumentene, samtidig som det er færre spor av helhetlig menneskerettighetsundervisning som myndiggjøring til kritisk og aktiv samfunnsdeltagelse. Videre viser studien at opplæringen om temaet også inngår i en rolle som komponent i nasjonal identitetskonstruksjon, der bildet av Norge som et harmonisk menneskerettighetsregime blir konstituert både for «indremedisinsk» bruk og som utenrikspolitisk valuta. Datamaterialet fra dybdeintervjuer med samfunnsfaglærerne avspeiler disse tendensene, selv om det også viser ulike forståelser av hva menneskerettighetsundervisning innebærer. Materialet viser solid støtte til menneskerettigheter som sentral del av opplæringen og som bolverk mot apati og antidemokratiske holdninger. Her er det i tillegg funn som peker mot dikotomiseringer som kontrasterer det harmoniske Norge mot det kaotiske Utlandet, der brutale menneskerettsbrudd dominerer fortellingen, ofte kommunisert som et problem primært utenfor landets grenser. Dette kan medføre at elevenes egen kontekst blir ekskludert og skape mindre rom for aktiv deltagelse, der kritisk bevissthet om sammenhenger mellom lokale, nasjonale og globale forpliktelser står sentralt. Funnene avviker imidlertid ikke spesielt fra internasjonale studier der tendensene viser, som i Norge, at menneskerettighetsundervisning ofte blir forstått synonymt med demokratiopplæring med fokus på valg og oppslutning om nasjonale, politiske institusjoner, heller enn en mer helhetlig tilnærming til læring *for* menneskerettigheter.